

**Б. ІРАВЦІВ**



*під*  
**чуджкими**  
**Зорями**

БОГДАН КРАВЦІВ

ПІД ЧУЖИМИ ЗОРЯМИ

(ОКТАВИ)

БЕРЛІН — 1941

В-во : Богдан Юрій Кравців, Берлін В. 50.  
Обкладинка роботи Проф. Роберта Лісовського.  
Друковано 2000 примірників  
у друкарні „Політика“ в Празі.

*Моїй Сольвейт під ялинку  
у Свят-вечір 1941.*



## I.

### ЄВШАН — ЗІЛЛЯ

*,,А про красу заквітчаних долин,  
Про любі серцю комиші і хащі,  
Про те, як пахне на межі полин,  
І про вигнанця долю злу й пропащу,  
Який не баче рідних луговин,  
— За мене ще майстерніше і краще  
Вам оповів би половецький хан,  
Якому хтось дав нюхати Євшан..“*

*Юрій Клен: Прокляті роки.*



Не дні, не місяці — пливтимуть рóки  
Під зорями чужими! І далінь  
Просторів міряних, доріг широких,  
Городжених безвітряних долин —  
Терпкою гореччю чужих уроків  
Нам думи й кров обмáрить, як полин...  
Того ж — пробачте — посмак той терпкавий,  
Що ним навіяні оці окстави!

„То „Чумаків“ солодкий восьмистих  
Сп'яняв мене в юнацькі дні колишні,  
Розквітлі щасним чаром днів простіх  
І слів сопілчаних, як цвітом вишні.  
— Коли ж „Проклятих років“ час настиг —  
Над вина молоді, дурманно-пишні,  
Над строф дзвінких розмоленість яснú —  
Терпку я славлю стиглість полину.“

Це так — давно, колись — ще в Ріднім Краю  
Мене наврочив чар витких октав,  
Та ладу їм уже ж не пам'ятаю...  
Одну з них тільки якось пригадав —  
Цю другу — тут. Так хай же лають, чи не лають —  
Я вплів її в поему цю, та ж прав  
На те я нині: це ж її єдину  
З октав колишніх всіх доніс в чужину.

І не гадав торік, як через Сян  
Я нáвстріч дням недовідомим брóдив,  
Кидаючи навсоння запашнé полян  
І юности замріяні горóди,  
Що кришка слів — як зілля те Євшан —  
Незримим чаром рідної уроди  
І тúгою калинових мостів  
Вплететься так негáдано в мій спів.

То ж хай же ще нераз в оці октави —  
У гірчавінь настиглу полину —  
Вплітаються промінням золотавим  
Раптові спогади про мить ясну,  
Як Рідний Край, про щасні і ласкаві  
Далекі дні! — Не кину, не мину  
Ясних гостей, їх любої гостини  
В той час — як серце прозимінню стигне —

В ті дні — як гірко, зимно й холодно  
Самому на чужині — як набридне  
Дешевих слів і покликів вино —  
Як зломізерні емігрантські злидні  
Гризтися стануть, як щурі, — й дано  
Нам буде і брехню і глум і бридні  
І їдь єхидну, зради ржавий ніж,  
Сприймати від одурених невіж!

То ж може спогади оті далекі  
Змережані в тремку барвисту нить  
Навсоння рідного — немов лелéки —  
Над нами пролетять — і щасна мить  
Вагітна пошумом їх крил і клекіт  
Невтишний їх — нам чаром полонить  
Злодарні думи й серце перевите  
Троюдним яdom чвар несамовитих...

I може в глибах стъмарених очей  
Займеться зráзу пólум'я багряне —  
I прýбагом нестримним в мент oцей  
У жили кров розжévrila нагряне:  
Порватися! ... бігти туди i — як Антей —  
Припасти до Землі!... I нездолáнним,  
Могутнім — як Вона — устати знов  
I хрест нести, що нам його данó!

Вона ж — Земля — нам влáдарка єдина  
І мати снів і нашої яви!  
Та й кожна щасна і трудна година  
Уже ж у нашій, як в Її крові...  
Простить ачей Вона блудного сина  
І гріх його, що в бурю й буревій  
Лишив Її напризвіл, на поталу  
Ненатлого, зненависного валу...

Сімома врізами кривавих ран  
Несемо ж в серці зморене обличчя  
Отчизни нашої — Її, що бран  
І кігті загрібущого галиччя  
І в'їдливий, нанозливий дурман  
Змогти наважили... Зове нас, кличе  
І вáбити безперéсталь — як синів —  
То піснею, то тремтом нíжних слів!

То ж — Ій, що зично так, що безустану  
Приводить нас до себе в світ ясний,  
Що рідним словом, як данням Євшану  
З чужого одчаровує, — то Ій:  
Всі пориви, всі думи й доостанню  
Краплину крові — в спів нескладний мій,  
В октав хвилястих недоладні рими  
Хотів би я вплести — під зорями чужими...

У крúзі їх, під óдляск збройних лун  
Ти проведи, надхни мій спів, Бояне!  
Дай зваги нам торкати срібло струн  
Про Землю Руську, що за шелом'янем...  
Налий слова, мов яру прорість врун,  
Привієм вітру яросним, духмяним,  
Щоб над розливом зим чужих і мли  
Невгасним сяйвом рідних зір цвіли!

## II.

### ОЛЕНІ РЕВУТЬ

*„Лише Кончак дочку свою вродливу  
Причарувати бранця намовля,  
І чорну пристрасть, вільну і зрадливу,  
В чужих піснях вже почиваю я.“*

*П. Филипович: Простір.*

1

Одходять в далеч Татри срібноризі,  
Як буйні дні недавніх зривів, зваг,  
І вже по глинчастім, дряглини м низі  
Валами котить каламутній Ваг.  
І в млі тепличній запашній і сизій —  
Здавалося б — знаходить кожен, що прибаг:  
Спочинок, дні дозвільної догоди  
По днях тривожних змарги і негоди.

То ж неодин ще вчора — десь ген-там  
Понад Дністром, над Бугом, чи Опóром  
Виходив з нетрів нáвстріч ворогам  
Із зброєю в руках... І, стерши в порох  
Ворожу забрідь і чванливий гам,  
Вбачав — ликуючи — їх розтіч, сором  
І смертним жахом скривлені роти  
Запеклої, ненатлої бути...

І неодному ще в очах раптóvi  
Кошмарні блиски, óбмари тих дніv,  
Коли — як покруч злий — в пожарах, крóvi  
Польща сприймала помсту, кару й гніv.  
Коли про волю віn — напоготовi  
Зустріти смерть — і мріяти не сміv,  
І тільки, поглядаючи крізь ґрати,  
Жаліv, що марне треба помирати...

Без зброї і без бою... Й неодин  
Нераз здригає раптом поневолi,  
Згадавши жах одчайних тих годин,  
Як з лав, на безвість ведених, десь в полi,  
Чи серед лісу гоном гнав туди —  
В причаenu звабливу гущу волi —  
Під свистом куль — в рови, в хацi яруг  
Із другом раненим, прикованим до рук...

## IV.

### СЛОВО ПРО ПОЛКОВНИКА

*„Ярославна рано плачетъ въ Путивлѣ на залѣгалѣ а ркучи: Свѣтлое и тресвѣтлое слѣнце! Всѣмъ тепло и красно еси. Нему, господине, простре горячюю свою лучю на ладѣ вои, въ полѣ безводнѣ жаждею имъ лучи съпряже, тугою имъ тули затче?“*

*Слово о полку Ігореві.*



Так важко нам — в Берліні, чи в Гамбурзі,  
В Брюссель, чи в Римі, чи бознá де ще  
Тривати нині в зір чужому крýзі! —  
Та несказанно важче, болячé  
І слози і слова ковтати, Друзі,  
Збагнувши суть рокóваних речей,  
Жорстоку правду слів у гореч повних,  
Що був єдиний в нас — один Полковник!

Як гірко ж, прόклято цей хрест нести  
Сьогодні нам, ще й — тут! То ж ніби вчора —  
Здається ось — як звіти ми й листи,  
З краю привізши, спали наче ховрах,  
Через кордон шпигів й застав густих  
Прошмигнувши по застумах і зворах, —  
Будив нас подзвін, телефонний гам,  
А там з'являвся вже й Полковник сам...

Гей, стільки років, осеней без ліку! —  
А й досі в пам'яті тривожна мить:  
Ця зустріч перша з Ним! І вже ж довіку  
В серцях не вмовкне нам, не одбренить  
Дзвін слів рвучких і сміху... То ж велику  
Громаду Друзів спогад єдинить  
Про те, як з ними Він ділив в єднанні  
І гріш — і хліба ѿкраєць останній...

Невтишним вихром пориває ж сплін,  
Мете нас туга світлим, вічним слідом:  
У Празі пригадають — ось ослін,  
Де — Він — сідав... Ось майоріють блідо  
Швайцарські Альпи, де з орлами — Він —  
Снував орлині думи... Та й на Лідо  
Остійському хтось в болю шепне враз:  
— Це тут прольотом Він вітав нераз...

І часом вже з тих образів полону,  
За пошибом і спогадів і мрій:  
Живий зринає — Він! — До телефону  
Ось кличе нас... І пóлапки, мерщій  
Рвете за трубку! Але ж ні... Й холонуть  
Серця нам знов: Та ж голос це не Твій!  
Не Твій, Полковнику!... І знов над нами  
Кривавий гомін зриву — в Роттердамі...

Та ж згинув Він! Ні, ні... То ж як тоді —  
Спrijиняти ж так не сила і сьогодні  
Злощасних слів тих... То ж слова тверді,  
Страшні, безщадні — наче гнів Господній...  
То ж — по в'язницях — в муці молодій —  
Тій зловісті — бойці запеклі й годні  
Не йняли віри — ѿ билися до ірат,  
Що нóвих їм тортур придумав кат...

На злóвість ту, що з громом навздогони  
Шибнúла Рідним Кráем, то ж до віч,  
До горла жáром щось пливло... То ж дзвони  
Гули тривожним гулом в тьму й у ніч  
З дзвіниць усіх... Та всеж далекі гони  
Лунали гомоном про близьку сíч,  
Про те, що — Він — не згинув! Що ось гряне  
З полками наш Полковник в день багряний!

Як вірити ж, як жити нам з тим ось:  
— Полковника немає!... То ж не чари,  
Та ж згинув Він! І вже нам довелося  
Іти самим... і яdom помсти й кари  
Пекти серця: Щоб пекло розімклось  
Над вбивцями, як день отой покари  
Над травнем Роттердаму вже, коли  
І — кров'ю бруки і — вогнем спили!

Та ні! — То ж крові, то ж пожáру мало,  
Щоб відплатити устокрот, ущерь  
Слова оті: — Полковника не стало!  
Той двадцяттретій травня! Люту смерть!  
Криваву втрату нашу! — Цілим вáлом  
Вогню, заліза і кривавих жертв  
Вернути вже ж і сам Господь не здужа  
Бойцям — Вождя, Його Дружині — Мужа!

Та ж ріки сліз не втýшили б, анí  
І розпачі і болю не змогли би  
Її одної, що в злодарні дні,  
Ввесь незмір горя стýснувши у глиби,  
У морок серця, — як наказ — ясні  
Знайшла слова, в достойності незглибні:  
— Впав батько Юри... Муж загинув мій...  
Ви — далі йдіть — завжди пробоєм — в бій!

Та ж вирік травень той, що довгі роки —  
Ридаючи, горюючи, ждучи —  
Самій уже верстати їй широкі  
Чужі простори... В тёмряві ночей  
Вчуваючи і голос, сміх і кроки  
Живого мов... Та й образ несучи  
Останній вже: кохане — як галиччям —  
Пошарпане іранатою обличчя...

Вчувайте ж нині, товариство славне,  
Палючий біль той, тӯгу — що як грань! - -  
То ж не в Путивлі квилить Ярославна,  
То ж не обмити вже қривавих ран  
Обличчя того, що колись у травні  
Покрив китайкою злосмертний бран!  
Учуйте — і на прапорах несіть  
Наказ Ії: Полковників завіт!

V.

## З ДАЛЕКИХ ДОРИГ

*„І простір рве і ранить  
О, скільки ж то відчинених дверей  
В далекий світ шляхів незнаних“.*

*O. Лятуринська: Княжа емаль.*



Сплелися дні й дороги мерехтливо  
В мінливу понадобрійну далінь:  
Ще вчора — Вія Аппія, гаї оливок,  
Та й ось вже — синь Дунаю і — Берлін...  
Та знаю ж я завжди: барвистим пливом  
Не полонять світи моїх молінь! —  
То ж всі дороги в просторінь незриму  
Ведуть до Твого серця, не — до Риму!

Ряхтімуть сріблом і синню бриж  
Моря зелені й облаки безкраї  
І звабно буде вабити Париж  
І древня Прага й римські водограї —  
Та всі мандрівні зваби ті й дарі ж —  
Як сон — прощезнуть в затишному раї,  
Де Ти над днями й ночами дітей  
Схиляєшся, як янгол золотий.

Не зірвуть чари й буря не розоре  
Доріг, стежок в той світ сердешний мій,  
Де невсипуше, день-при-дневі, Зоре,  
Ти доні й синові з казок і мрій  
Наш світ розсновуєш! — у неозоре  
Те трудне врем'я, як Тобі самій  
Доводиться безвину, безугаву  
Снувати нить самотніх днів лукаву...

То ж речено нам нині ночі-дні  
Верстати нарізно в чужому світі:  
Тобі навідшибі доріг, мені —  
У плетиві рейок, дротів, як в сіті.  
Немов Сольвейг Ти завжди — з далені,  
З далеких міст, що вабом перевиті —  
Чекаєш гостя... І завжді, мов птах,  
До Тебе серце рветься по світах...

Та всеж обоїм нам — однакі думи:  
Про Рідний Край, що буря пойняла! —  
Цю ж пісню тільки знаємо одну ми,  
Згаряючи — як нетлі — в ній дотла  
В години змарги, студені й задуми,  
Як прибагаєм рідного тепла,  
Як майорить нам запашна й барвиста  
На острові далекім рідна пристань.

Трапляється ж колись, що разом йдем  
І поспіль із дітьми в привілля щасне,  
І — мов розкішний, радісний едем —  
Над нами небо синє й сонце ясне,  
І так багато сміху, слів і тем —  
Та раптом зсутеніє все, погасне,  
Померкнуть цвіти, погляди й слова:  
— Та ж небо тут — не те!... Не та — трава. .

І потім вже — тим пристрітом днедавнім  
Ізморені — німуєм, аж покіль  
На Свіржу береги, луги і плавні  
Не поведе за руки нас — наш біль...  
Це ж так колись — Ти пам'ятаєш — в травні  
Ми бігли поруч по навсонні піль,  
Лишивши тан музик і пах гераній,  
Як діти — нáвстріч радості нежданій!

В вінку смерек нам зрине білий дім,  
Далекі й раді юности світлиці,  
Де нам серця розквітли молодим —  
І вже у Батьком зведеній каплиці  
Нам сяють свічі, та й кадильний дим  
Снується, як в той вечір світлолицій  
Вінчання нашого... І сміх на мить  
Дітей вже наших звідти продзвенить...

Звідтіль — з навсоння того... Але ж годі!  
Не сила вже... То ж гірко й болячé  
Спогадувати нині щасні годи —  
То ж пригад жаром серце опече  
Нам виходням нераз ще в днях негоди!  
Того ж пробач, що синь Твоїх очей  
Затъмарив може ось... Що слова приторк  
Одкрив незважно те, що в глибах скрито...

З яких же слів мережати, плести  
Тобі пісні мої сьогодні, Ладо?  
Котрого ж не торкнуся, заблестить  
Клейнодом завороженого кладу,  
Живоцвітом розквітне — і мости  
В минуле прокладе... навмань, безладу...  
І зáвжди, зáвжди гомоном дíбров,  
Диханням рíдних нив нам пálить кров!

У брані їх — молімся ж, щоб ніколи  
Сухозлотом не висохли вони!  
Щоб в зір чужих пристрітному околі  
Зцілющим чаром рідних слів луни  
Цвіли серця і погляди соколі  
Насліддя нашого! Щоб звав, манив  
І їх той чар завжди — як нас сьогодні —  
Далеким вільним дзвоном Великоднім!

Під зброї брязк, під гомін боротьби  
Тобі — цей лист мій, плетиво октави,  
Мережане, як рідних слів скарбі,  
Промінням туги щасним, золотовим...  
То ж серцю все — прості слова мольби,  
Що дітям Ти проказуєш і правиш:  
— „Дай, Боже, волю Україні, дай!  
І нас верни до рідних в Рідний Край!“

## VI.

### З КОЛЯДОЮ

*„Ой, забарився місяць у крузі,  
Місяць у крузі, гість у дорозі“.*

*Iз народньої колядки.*



Одбиті від порогів рідних дому,  
Від рідної одірвані землі,  
Заметені в чужину невідому,  
Як в осінь буревійну журавлі, —  
Струснімо пил чужих доріг і втому  
І, зочивши зорю у зимній млі,  
Сповнімся нині, Друзі, благодаром,  
Далеких вечорів різдвяних чаром!

То ж різно тут прийдеться, Друзі, нам  
Хвилину Свят-вечірню зустрічати:  
Одним в гурті своїх... А дехто ж там  
В пивничній буде тугу заливати...  
І може хтось такий самотній, сам  
В чужі простори вийде — мов на чати —  
Зорю зорити... Й будуть — чи й одні! —  
Що й знать не знатимуть які це дні.

Усім Вам, всім, що вихром супротиви  
Нешадно зметені в чужі кути,  
Що всеж у глибах серця зберегти Ви  
Забагли вогник світлої мети,  
І вірите, що дасть ще Милостивий,  
Звитяжно у майбутнє перейти —  
В колядку, в шелест дідуха й отави  
Хотів би я сплести оці октави!

Коб тільки зваги!... То ж оде торік  
В гурті одному з колядою стали —  
І все вихідило — немов хто врік —  
Надірвано так якось, вбого й — далі  
Порвався спів негадано, ізгірк  
В нестримному мовчання інтервалі...  
А там світла гасити почали  
І згас Свят-вечір у прибоях мли.

Я ж важуся — забувши те й відомі  
Гіркі слова, що „не співати, ні,  
Пісень веселих у чужому домі“ —  
Плести в колядку спогади ясні,  
Скарби єдині виходня сіроми,  
Про радіsnі, захоплені ті дні,  
Коли зоря виходила над стріхи  
І щасним золотом рясив горіхи

Свят-вечір по хатах... В ясні світлá  
Освівши очі і серця й світлиці,  
Ставав він край багатого стола,  
Як Батько роду — владар світлолицій.  
І — проскуру діливши спроквола —  
Домашнім всім підносив по частиці  
Із добрым словом: Щоб нарічних Свят  
Дождався кожен і щаслив й багат!

Ні, ні... Не сила нині передати,  
Як в мить оту не вистачало слів,  
Як очі млою крилися... Як Мати  
Схилялася ураз... То ж тих років  
Твердих, тривожних в кожній сливе хаті  
Когось не стало: Часом лист наспів  
З далекої в'язниці... Той утік в чужину...  
А той — як звір — застрелений загинув...

Та вже ж у двір три радости ішли!  
Ім нáвстріч ясно так горіли свічі  
В багатих колачах — і сяйвом плив  
Святковий, світлий чар в сердця й у вічі.  
І, повагом засівши за столи,  
Всі вірили: і тута й біль не вічні,  
То ж нарік краще буде! Й тричі-три  
Кутю метали рясно до гори:

В узлах чужих доріг, шляхом бездомних  
Бредем же ми — далекі і чужі,  
І перед честнем слави Невідомих  
Вояків тих, що лести ані лжі —  
Вмираючи не знали, кладемо ми  
Вінком — свяченні побиву ножі! —  
Немає ж і хреста, де ізложили  
Колись Їх — на Аскольдовій Могилі...

То ж не забути нам!... То вже дарма...  
Завжди снувати будем тії думи,  
Невтишні ті, що плинуть нам пливмá  
Від рідних нив! І в пйшнотному тумі  
Чужих молінь, як слів ясних сурма  
Густиме „Урбі й орбі“, із задуми  
Не збудить нас, що ждем — на вольний ріг,  
Щоб нас поскуливав з чужих доріг!

І безперéсталь так! Щодня, щоранку —  
У копальнюних штолнях, як кроти  
Вгризаючися в землю, чи при станку  
Як чола піт ізрошує густий,  
Сотаючи нераз вже доостанку  
Кров сердя й жил безвпину, безмети —  
Одне нас тільки морить, непокоїть:  
— Коб руки й силу зберегти для зброї!

Під зорями чужими — то ж одним  
Тривожим Бога, молимось Ясно́му:  
— Щоб вволив нам ще дужим, молодим  
Зустріти зриву мить недовідому! —  
Щоб послі вже — хоч млу, хоч тільки дим  
Уздріти дав над двóром рідним Дому —  
І — в мить останню — віч померклив світ  
Покрив нам вільним шумом рідних віт...

*В Берліні*  
— в другому році еміграції —  
грудень 1940. — січень 1941.

## ЦЬОГО Ж АВТОРА:

- „Дорога“, поезії, В-во „Вогні“, Львів, 1929.  
„Промені“, поезії, В-во „Іскра“, Львів, 1930.  
„Сонети і строфи“, поезії, В-во „Студ. Шлях“, Львів, 1933.  
„Пісня пісень“, переспів, В-во О. Стецишин, Львів, 1934.  
„Дон Кіхот в Альказарі“, статті, В-во „Обрій“, Львів, 1938.  
„Остання осінь“ поезії, В-во „Обрій“, Берлін, 1940.

